

Editorial

MONOGRÀFIC
Avenços i desafiaments
en la comprensió lectora

“No comprenen el que llegeixen”

Liliana Estela Fonseca¹ y Fabián Román^{2, 3, 4}

¹ Escuela de Humanidades Universidad Nacional de San Martín, Argentina.

² Red Iberoamericana de Neurociencia Cognitiva.

³ Càtedra de Neuroeducació de la Universitat de Barcelona.

⁴ Doctorat en Psicologia amb orientació en Neurociència Cognitiva Aplicada, Universidad Maimonides, Argentina.

Aquest sembla un reclam permanent originat a Iberoamèrica arran de la difusió dels resultats de PISA 2022, que revelen les dificultats que tenen els estudiants de l'escola mitjana per comprendre un text de manera profunda. La majoria dels estudiants de la regió assoleixen el nivell mínim i en molts casos aquests resultats s'associen fortament al nivell socioeconòmic. No obstant això, tampoc hi ha bons resultats en els quartils més alts.

Les proves ERCE de la UNESCO del 2019 van mostrar que, de mitjana, el 46 % dels estudiants de tercer grau no arriben al domini bàsic esperat per a la lectura en aquest nivell. Fins i tot el 26,3 % dels estudiants del tercil més alt tampoc no assolien aquest nivell bàsic en comprensió lectora.*

Aleshores, el dilema cabdal a què ens enfrontem com a educadors és reformular l'afirmació “No comprenen el que llegeixen”, transformant-la en algunes preguntes incòmodes.

El sistema educatiu, ¿comprèn els desafiaments actuals de l'aprenentatge de la lectura? Estem responnent ràpidament i flexiblement a la transformació de l'aprenentatge? Identifiquem els factors que produeixen una baixa comprensió lectora? Tenim les competències docents per a la transformació actual? Quina és la aportació de la Neuroeducació a la millora de les competències lectores?

Llegir comprensivament implica descobrir indicis per reconstruir el món creat en la ficció, hipotetitzar sobre els pensaments i intencions que orienten les accions dels personatges, interrogar-se sobre els canvis que pateixen al llarg de la història, permetent desenvolupar l'empatia, descobrir les característiques de aquests personatges, utilitzar els coneixements de la realitat per interpretar l'obra i reconèixer com el text i la imatge s'entrellacen per produir sentit. És la clau que ens permet vincular-nos amb un món relacionat amb el coneixement i el futur.

* Tiramontii G, Nistal M, Orlick, E. Lectura y desigualdad. Comparaciones entre Argentina y América Latina. Observatorio de Argentinos por la Educación; 2023.

Aquest número monogràfic de JONED ressaltava la necessitat de difondre investigacions recents relacionades amb propostes, intervencions i desenvolupaments teòrics respecte a l'adquisició del llenguatge escrit i la comprensió lectora, en un moment en què és necessari que impactin en els sistemes educatius de la regió a fi de generar canvis basats en evidències.

Actualment hi ha moviments en diversos països de la regió que proposen nous plans regionals d'alfabetització tenint en compte l'evidència científica i els nous contextos basats en la immigració i en les desigualtats socioeconòmiques. La quantitat de llibres a la llar, la participació i el compromís de les famílies amb l'educació dels seus fills, la possibilitat de menjar en família almenys un cop al dia, parlant del que ha passat a l'escola i dels continguts apresos, són categories destacades en els grups i països amb millor rendiment acadèmic, com palesen les anàlisis fetes a partir de les proves PISA; però són poc habituals a la nostra regió, a conseqüència de les mancances socioeconòmiques, la necessitat de satisfer el que és més bàsic en les famílies i la importància atorgada al treball en detriment de la formació educativa com a impulsor de cert ascens social.

En aquest número especial, mirarem de respondre algunes de les preguntes plantejades, aprofundint sobre intervencions educatives que s'han dit a terme en contextos adversos, així com en la importància de l'avaluació inicial per orientar el procés, els processos de lectura i escriptura a l'aula, la intervenció en petits grups a partir d'un ensenyament intencional i graduat, i la relació actual entre els processos d'alfabetització, comprensió lectora i intel·ligència artificial.

Les investigacions que presentem en aquest número de JONED ens aporten evidències clau per al desenvolupament de les possibles estratègies. Després de dècades de desenvolupament dels sistemes educatius a Iberoamèrica, el 2024 tornem a enfrontar-nos a problemes essencials com ara el baix nivell en matemàtica, en lectura i en comprensió de textos. Però aquesta vegada tenim el poder de les evidències i les noves aportacions de la neurociència de l'aprenentatge per fer front a vells problemes amb noves solucions.